

Cauza 11/77

Richard Hugh Patrick

împotriva

Ministre des affaires culturelles

(cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, formulată de Tribunal administrativ din Paris)

HOTĂRÂREA CURȚII

28 iunie 1977*

În cauza 11/77,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Tribunal administrativ din Paris, pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Richard Hugh Patrick

și

Ministre des affaires culturelles

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 52-54 din Tratatul CEE,

CURTEA,

constituită din H. Kutscher, președinte, A. M. Donner și P. Pescatore, președinți de cameră, J. Mertens de Wilmars, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keefe, G. Bosco și A. Touffait, judecători,

avocat general: H. Mayras

grefier: A. Van Houtte

pronunță prezenta

Hotărâre

---

* Limba de procedură: franceza.

1. Prin ordonanța din 3 ianuarie 1977, înregistrată la greșea Curții la 25 ianuarie 1977, Tribunal administrativ din Paris a adresat Curții o întrebare privind interpretarea articolelor 52-54 din Tratatul CEE referitoare la dreptul de stabilire;
2. Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între ministrul francez al culturii și un resortisant britanic, titular al unei diplome de arhitect emise în Regatul Unit de către Architectural Association, care a solicitat la începutul anului 1973 autorizația de a exercita profesia de arhitect în Franța;
3. În conformitate cu articolul 2 alineatul (2) primul paragraf din Legea franceză din 31 decembrie 1940 de instituire a ordinului arhitecților și de reglementare a titlului și a profesiei de arhitect: „resortisanții din țările străine vor fi autorizați să exercite profesia de arhitect în Franța în condițiile de reciprocitate stabilite prin convențiile diplomatice și de justificare a titlurilor echivalente diplomei solicitate de arhitecții francezi“;
4. În conformitate cu paragraful al treilea al aceluiași alineat: „străinii care nu fac obiectul dispozițiilor convențiilor pot obține, în mod excepțional, autorizația menționată anterior“;
5. O hotărâre a ministrului din 22 iunie 1964, adoptată pentru aplicarea acestei dispoziții, a considerat că titularii diplomelor emise de Architectural Association citată anterior îndeplinesc condițiile de echivalență a titlurilor stabilite la articolul 2 alineatul (2) sus-menționat;
6. Prin decizia din 9 august 1973, autorizația solicitată de către partea interesată i-a fost refuzată cu motivarea că, în condițiile legii din 31 decembrie 1940, această autorizație are, în continuare, un caracter excepțional din moment ce nu există o convenție de reciprocitate între Franța și țara de origine a candidatului și că, în lipsa unei convenții specifice care să aibă acest scop între statele membre CEE și, în special, între Franța și Regatul Unit, Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene nu o poate înlocui, articolele 52-58, care se referă la libertatea de stabilire, trimițând, pentru realizarea acestei libertăți, la directive ale Consiliului care nu au fost încă adoptate;
7. Sesizat cu acțiunea în anulare a acestei decizii, Tribunal administrativ din Paris întreabă Curtea dacă „în stadiul dreptului comunitar la 9 august 1973, [...] un resortisant britanic are motive să invoce în favoarea sa beneficiul dreptului de stabilire pentru a exercita profesia de arhitect într-un stat membru al Comunității“;
8. În conformitate cu articolul 52 din tratat, libertatea de stabilire presupune accesul la activități independente și exercitarea acestora „în condițiile definite de legislația statului de stabilire pentru proprii resortisanți“.
9. Astfel cum Curtea de Justiție a constatat în hotărârea din 21 iunie 1974 (Reyners, cauza 2-74, Rec. p. 631), principiul tratamentului național constituie una dintre dispozițiile juridice fundamentale ale Comunității și, în condițiile în care face trimitere la un ansamblu de acte normative aplicate efectiv de țara de stabilire propriilor săi resortisanți,

acest principiu poate, în esență, să fie invocat în mod direct de către resortisanții tuturor celorlalte state membre;

10. Prevăzând, în ceea ce privește statele membre fondatoare și resortisanții acestora, că libertatea de stabilire trebuie realizată la sfârșitul perioadei de tranziție, articolul 52 impune astfel o obligație de rezultat precisă, a cărei executare trebuie să fie facilitată, dar nu și condiționată, de punerea în aplicare a unui program de măsuri progresive;
11. Faptul că acest caracter progresiv nu a fost respectat lasă obligația în sine intactă, după termenul prevăzut pentru îndeplinirea sa;
12. Nu poate fi invocată, împotriva efectului direct al principiului tratamentului național conținut de articolul 52, neîndeplinirea obligațiilor Consiliului de a adopta directivele prevăzute la articolele 54 sau 57 și nici faptul că unele dintre directivele efectiv adoptate nu au îndeplinit pe deplin obiectivul de nediscriminare indicat la articolul 52;
13. Într-adevăr, după expirarea perioadei de tranziție, directivele prevăzute de capitolul referitor la dreptul de stabilire au devenit inutile pentru punerea în aplicare a principiului tratamentului național, acesta fiind de acum înainte consacrat, cu efect direct, chiar de tratat;
14. În ceea ce privește noile state membre și resortisanții acestora, în lipsa dispozițiilor tranzitorii din Tratatul de aderare din 22 ianuarie 1972 referitoare la dreptul de stabilire, principiul conținut la articolul 52 a fost pus în aplicare de la data intrării în vigoare a tratatului menționat, adică de la 1 ianuarie 1973;
15. Astfel, un stat membru nu poate, după 1 ianuarie 1973, să condiționeze exercitarea dreptului la liberă stabilire a unui resortisant al unui nou stat membru de obținerea unei autorizări excepționale, în măsura în care resortisantul îndeplinește condițiile stabilite de legislația țării de stabilire pentru proprii resortisanți;
16. În această privință, cerința legitimă, în diversele state membre, în ceea ce privește deținerea de diplome în vederea accesului la anumite profesii, constituie o restricție în exercitarea efectivă a libertății de stabilire a cărei eliminare trebuie, în temeiul articolului 57 alineatul (1), să fie facilitată prin directive ale Consiliului care vizează recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și a altor titluri;
17. Cu toate acestea, faptul că aceste directive nu au fost încă adoptate nu autorizează un stat membru să refuze beneficiul efectiv al acestei libertăți unei persoane care intră sub incidența dreptului comunitar, din moment ce libertatea de stabilire prevăzută la articolul 52 poate fi asigurată în acest stat membru în temeiul, în special, al actelor cu putere de lege și normelor administrative deja în vigoare;
18. Prin urmare, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că, începând de la 1 ianuarie 1973, un resortisant al unui nou stat membru, care deține un titlu recunoscut de autoritățile competente din statul membru de stabilire, echivalent cu o diplomă emisă și

necesară în acel stat, beneficiază de dreptul de acces la profesia de arhitect și de exercitarea acesteia în aceleași condiții ca resortisanții statului membru de stabilire, fără să fie nevoie să îndeplinească condiții suplimentare;

Cu privire la cheltuielile de judecată

19. Cheltuielile efectuate de către guvernul francez și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări;
20. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea care i-a fost adresată de către Tribunal administrativ din Paris prin ordonanța din 3 ianuarie 1977, hotărăște:

Începând de la 1 ianuarie 1973, un resortisant al unui nou stat membru, care deține un titlu recunoscut de autoritățile competente din statul membru de stabilire, echivalent cu o diplomă emisă și necesară în acel stat, beneficiază de dreptul de acces la profesia de arhitect și de exercitarea acesteia în aceleași condiții ca resortisanții statului membru de stabilire, fără să fie nevoie să îndeplinească condiții suplimentare.

Kutscher	Donner	Pescatore	Mertens de Wilmars	Sørensen
Mackenzie Stuart	O'Keeffe	Bosco	Touffait	

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 28 iunie 1977.

Grefier
A. Van Houtte

Președinte
H. Kirschner